

tvrzení. Jde tu o případ, který ukazuje, že bylo by záhodno, aby bylo určité forum, které by takového výtky vyšetřovalo u vědomí jejich závažnosti a aby je nepřenechávalo jenom na pospas novinářským polemikám.

O vánocích nebylo mezi stranami pozorovat nějakých zvláštních přestřelek. Komunistická strana snažila se agitačně využít případu legačního tajemníka Vaňka, který byl obviněn, že chtěl svěsti k atentátu na japonského vyslance, aby tak se přiostrčil poměr rusko-japonský. Řekli-li jsme, že o vánocích nebylo mezi politickými stranami větších přestřelek, neplatí to o době, kdy se schází parlament. Je to v první řadě živá novinářská přestřelka mezi tiskem republikánské strany a tiskem sociálně-demokratických stran, v němž zejména dr. Czech jest terčem. Napětí v koalici se v poslední době značně zvýšilo; socialistický tisk uvádí to v souvislost s názorovými rozdíly v republikánské straně; prošly tiskem i zprávy o rekonstrukci vlády. Ale naproti tomu slyšeli jsme projevy svědčící o tom, že koalice daleko ještě se nevyžila. Aktivem těchto dnů jsou zprávy potvrzující návrat poslance Švehly do aktivní politiky.

Na německé straně v německé straně nacionální pokračuje krise, která je přiostrřována tím, že německá strana nacionální nemá žádného schopného vůdce, který by svojí autoritou dovedl překlenouti rozpory v této straně. Hodně pravdy má hlas mnichovského listu, který konstatuje, že z krise německé strany nacionální bude těžit německá strana nár. socialistická a to již proto, že je to strana, která dovedla v poslední době vyvinout značnou politickou a agitační aktivitu. Vůdcové našich hakenkreuzlerů velmi často zajíždívají do Mnichova a skutečnost, že naši hakenkreuzleri chystají se pustit se do stavby Hnědých domů v Ústí, Opavě a j. svědčila by o tom, že z Německa se jim dostává nejenom podpory morální, ale i podpory hmotné.

Německá soc. demokracie konala 5. a 6. celostátní konferenci, na které podal výklad ministr dr. Czech. Bylo tu akcentováno, že trvají jak vnitropolitické, tak i zahraničně-politické důvody pro to, aby strana setrvala v koalici. Konference schválila dosavadní politiku strany a zmocnila představenstvo strany, aby pokračovalo v práci podle dosavadní politické linie. Byl zdůrazněn požadavek 40hodinové doby pracovní, vybudování formy pro nezaměstnané, na který by přispívali zaměstnavatelé a posléze byla podtržena nutnost zkrácení služební doby vojenské a snížení nákladů vojenských. — Z komentáře »Sozialdemokrata« v této konferenci bylo možno vyčísti, že na konferenci se ozvaly hlasy, které nesouhlasily s koaliční politikou strany.

V Bratislavě byl projednáván znovu tiskový spor mezi Hlinkou a Jurigou. Hlinka Jurigovi vytkl, že to byl právě Juriga, který přivedl Tuku do lidové strany. Tento soudní spor ukázal poznovu, že lidová strana nemá dosti sil, aby se odtekla své negativní politiky a aby se rozhodla pro politiku jednoznačnou. Prozatím spíše na druhé straně můžeme konstatovati, že v maďarském opozičním táboře dochází k třídění duchů, při čemž se již rýsují kontury porážky oné části maďarské oposice, která se nedovedla smířit s faktem Čsl. republiky a i se skutečností, že maďarská minorita může na půdě našeho státu uplatnit svoje práva i požadavky.

V. Gutwirth.

B. ZAHRANIČNÍ.

Americký kongres o moratoriu a dluzích. — Zpráva basilejského výboru. — Německá presidentská otázka. — Je střední Evropa aktuální? Pokus o rusko-francouzské sblížení a východní pakt. — Čína vypuzena z Mandžuska. — Zápas vlády s národním kongresem v Indii.

Když prezident Hoover loni v červnu vystoupil se sensačním návrhem na zastavení všech mezinárodních platů, pocházejících z války, zajistil si souhlas předních členů senátu i domu representantů, ale formálně musila býti smlouva o moratoriu předložena ku schválení zákonodárným sborům při jejich řádném shromáždění na podzim. Za těchto okolností nebylo obav, že by kongres úmluvu zamítl, přesto však vyskytla se velmi kritická oposice, jejíž jednání ovšem bylo vysvětlitelné po trpkých zkušenostech, k nimž sám o sobě dobře míněný podnět presidentův vedl. Místo aby vzbudil všeobecný opti-

mismus a novou důvěru, vyvolal americký plán naopak poplach a nové těžké spory, takže vedl přímo k pravému opaku zamýšleného účinku. Kritikové mohli se nyní opírat o tento neúspěch a dokazovat, že ku schválení předložená úmluva, vypracovaná teprve v Paříži po obtížném jednání s Francií, není naprosto totéž jako byl původní plán, vycházející z podnětu amerického. Nepříznivá hospodářská situace Spojených států nakupila příliš hořkosti, než aby se dalo očekávat od zástupců amerického lidu sdo-statek porozumění pro nesnáze států evropských. Byla naopak posílena značně stará izolacionistická nálada: dál od Evropy, zbavit se co možno všech styků s závazků na druhé straně Atlantiku, oželet raději ztráty, vzniklé již lehkomyšlným angažováním velkých new-yorkských finančních domů, ale na žádný způsob nesvolit k revisi válečných dluhů spojenců, nepovolovat jim ani dalších odkladů, tím méně skutečných slev na kapitálu. Moratorium bylo schváleno až po zúmyslně způsobeném průtahu, tak aby dlužníci musili se ocitnout v trapné situaci, a byl přijat dodatek, výslovně zakazující jakékoli další vyjití vstříc. Vláda nemohla za takové situace podati zamýšlený návrh na obnovu komise pro válečný dluh, která stanovila před lety dosavadní smlouvu se spojeneckými dlužníky. Pro nejbližší dobu je Amerika vyřazena z mezinárodního jednání o finanční likvidaci války a zejména nelze očekávat žádnou novou iniciativu amerického prezidenta, která by umožnila dostat se z nynější soutěsky. To bylo ostatně zřejmo již za návštěvy Lavalovy a nebylo tenkrát považováno za nežádoucí. Francie chtěla si ponechat iniciativu sama. Od té doby pokročil však vývoj katastrofálním tempem.

Německá vláda požádala po dohodě s francouzskou o svolání výboru basilejské banky ku prozkoumání její platební schopnosti zcela ve shodě s příslušnými články Youngova plánu. Bylo však mlčky přijato, že Francie za to nebude činit překážek volnému projevu výboru o skutečném stavu Německa bez ohledu na meze, stanovené plánem. Výbor není povolán měniti cokoli na stávajících předpisech, může však pronéstí názor, k němuž dospěl objektivním zkoumáním, jakož i doporučení, jež se mu zdá nezbytné. Po diskusi, trvající dlouhou řadu dní a nabývající občas přímo dramatického průběhu, shodli se znalci, kteří měli povahu delegátů vlád, přece na jednomyslném úsudku, jehož dosah dotýká se citelně dosavadních základů reparační úpravy. Formálně zachovává sice daný pořádek, vyslovuje se pouze o neschopnosti Německa ku převodu nechráněných dvou třetin reparačních splátek, přitom však nenechává pochyby, že Youngův plán je vývojem hospodářských poměrů předstížen. Byl sjednáván v době stoupající konjunktury a hospodářského optimismu, jeho základem bylo očekávání, že volumen světového obchodu poroste a s ním i hospodářská čísla, takže břemeno reparací bude se relativně stále zmenšovati a celá otázka mezinárodního zadlužení pozbývat významu. Očekávalo se přímo, že Spojené státy v dohledné době budou ochotny odepsat buď z části nebo zcela svojí válečnou pohledávku, což potom přijde Německu k dobru. Zatím došlo, jak patrné, k pravému opaku. Mezinárodní obchod v důsledku známých překážek celních a rostoucí nedůvěry se stále smršťoval, až došlo k téměř hermetickému uzavření jednoho státu proti druhému, a Amerika pozbyla veškeré chuti revivovat smlouvy o spojeneckých dlužích. Břemeno reparací stalo se pro Německo aspoň o 40% těžší jen v důsledku poklesu velkoobchodních cen a zhodnocení zlata. Výbor proto doporučuje, aby se všechna čísla mezinárodních dluhů přizpůsobila změněným poměrům, poněvadž krise světového rozsahu, jako je dnešní, hrozí katastrofálními důsledky, bude-li se nečinně vyčkávati. Je přirozeno, že obě strany vybíraly si z takto opatrně a obecně koncipovaného nálezu to, co se jim líbilo a zamlčovaly stránky, které mohly posloužit argumentaci druhé strany. Francie zdůrazňovala, že zpráva znalců se nevyslovuje o zastavení nebo dokonce prominutí všech německých platů, že je to naopak věta o přechodnosti každé krise a že se navrhuje také vesměs jen aktuální situaci přiměřená opatření. Naproti tomu Německo chytlo se však zase zřetelného prohlášení, že Youngův plán nepředvídal takové poměry, jaké nastaly a že tudíž je předstížen a podškrtno požadavek revise čísel, což také našlo silný ohlas v Anglii. Tam zas akcentovali zejména souvislost všech mezinárodních platů, ať už jsou jakéhokoli původu, a poukazovali na Ameriku. Anglie přála by si stejně jako Německo zrušení válečných dluhů, vždyť to je politika, kterou od počátku důsledně sledovala. Anglie je však přitom ve svém

postupu vždy krajně oportunistická a uvědomuje si dnes tudíž nemožnost definitivního řešení v žádoucím smyslu při současném odporu obou největších věřitelů, Spojených států i Francie. Anglická politika ustoupila tudíž od původní radikální tendence a byla ochotna přistoupiti na nové provisorium, jen když tím nebude zaražena cesta k revisi válečných závazků, o něco později. Přitom spoléhá se zejména na novou sněmovnu francouzskou, která bude volena na jaře a v níž se očekává většina radikální a socialistická, jako tomu bylo v roce 1924, a na obrat ve smýšlení Ameriky, který se může dostavit právě tak rychle, jako se dostavilo nynější zatvrzení. Je známo, že americký odpor proti revisi dluhů pramení především z obavy, že by se tím politický chaos jen rozmnožil, dokud nedojde ku smíru mezi hlavními mocenskými činiteli. Senátor Borah zdůraznil znovu, že bude proti jakékoli úlevě do té doby, dokud Evropa nedá si své věci do pořádku. S tímto radikálem souhlasí však v podstatě i průměrné veřejné mínění v Americe, které očekává od odzbrojovací konference rozhodující podnět ke konečnému zaujetí svého stanoviska. Kdyby státy evropské shodly se o podstatném snížení své zbroje, bylo by to v Americe vykládáno jako příznivé znamení pro udržení míru a návrat hospodářského blahobytu. V tom případě nevymykaly by se ani Spojené státy příspěti svým podílem k likvidaci finančních obtíží z války světové.

Vyčkávací stanovisko anglické nehodilo se však politice německé, která potřebuje rozhodnutí jasných a ovšem pro sebe příznivých, aby uklidnila rozbourané vlny domácí. Kancléř Brüning neváhal proto v rozmluvě s anglickým vyslancem vysloviti se velmi zřetelně o této své naléhavé potřebě, takže v prvním okamžiku stalo se pochybným samo svolání reparační konference lausanneské. Kancléř Brüning formuloval totiž svoje stanovisko tak, že Německo nemůže se spokojiti s žádným odkladem a nepřijme ani kompromisní řešení, nýbrž bude trvat na úplném zbavení povinnosti platit dále reparace. To se musilo vykládat jako prosté odepření povinnosti a tudíž roztrhání smlouvy haagské z roku 1929. Německo, které má plně právo odvolati se na okamžitou neschopnost, nemá práva odpírati zásadně, co dobrovolně sjednalo a svým podpisem stvrdilo. Ve Francii reagovalo se tudíž zcela správně prohlášením, že takové stanovisko je nepřijatelné a konference za těch okolností zbytečná. V Německu viděli se pak nuceni poopravit původní prohlášení výkladem, že nejde o odmítnutí, nýbrž pouze o zdůraznění neschopnosti, která však není pouze přechodná, nýbrž nedohledná. Výklad radikálního postoje kancléřova nalezneme ovšem nejspíše, přihlédneme-li k jeho vnitropolitické situaci. Blíží se volba říšského presidenta a kancléři musí nesmírně záležeti na tom, aby president Hindenburg zůstal v čele státu. Je to požadavek politiky národní, poněvadž jedině Hindenburg má dostatečnou autoritu, aby udržel legální vývoj poměrů. Je to však také osobní zájem kancléřův, poněvadž má v něm svoji největší oporu. Je pochopitelné, že usiluje tudíž, aby Hindenburga na jeho místě udržel, pokud to dovoluje zdraví již téměř 84 letého maršála. K tomu je však třeba prodloužení mandátu nebo nového zvolení. President chce se pochopitelně vyhnouti novému volebnímu zápasu, přijal by úřad jedině v tom případě, kdyby to bylo přáním nesporné většiny obyvatelstva. Nejpohodlnější cestou bylo by tu odhlasování výjimečného zákona kvalifikovanou většinou sněmovny. K tomu je však třeba souhlasu národních socialistů, ježto na souhlas komunistů nelze spoléhati. Kancléř odhodlal se pozvati vůdce národně-sociálního hnutí Adolfa Hitlera k osobní schůzce a podařilo se mu zjednat si jeho zásadní ochotu. Takovému jednání, třeba při něm šlo pouze o nadstranickou funkci a osobu presidentovu, znamená však již samo o sobě určité sblížení. Hitler musil v tom najíti pro sebe jistou výhodu. I když kladení určitých podmínek bylo nepřipustné, zavazovalo to pro budoucnost a vyžadovalo od kancléře určité *captatio benevolentiae*. Tím bylo právě tvrdé zaujetí postoje před konferencí lausanneskou. Zdá se však, že celá ochota kancléřova byla marná. Hitler sám přes diktátorské pravomoci ve straně, které si osobuje, nemohl jednoduše podepsati kancléřovy návrhy, nýbrž musil se obrátit na svého spojence Hugenberga a bráti zřetel na radikální tendence ve vlastním táboře. A němečtí nacionalové, ač strana konservativní a původní přívrženci presidenta Hindenburga, dali ihned najevo určitou rezervu, poněvadž jsou nespokojeni s tím, jak president pojmul svoji funkci. Když jej před sedmi lety kandidovali, chtěli v něm míti pouze figu-

ranta, který by byl trpným jejich nástrojem, zatím co maršál počínal si přísně ústavně a kryl veškerým svým vlivem zákonnou vládu. Pod vlivem Hugenbergovým zamítl pak i Hitler jednoduché řízení parlamentní a navrhl novou volbu presidenta národním sjednocením. Přitom chce pravice oposice zřejmě dostati Hindenburga znovu do svých vod a oddělití jej od kancléře. Hindenburg má Brüninga nechat padnout a učinit to, co celým svým dosavadním působením odmítal. Není to pravděpodobné, ale nacionálové mohou dosáhnouti aspoň tolik, aby presidentovi novou kandidaturu zošklivili, zbavili střed jediné možnosti udržet dosavadní linii a pokusili se o štěstí ve volném boji.

Středoevropské sjednocení udržuje se v popředí debat, ať v té či oné formě. Celní unie ukazuje se ovšem již neproveditelnou a nežádoucí, nějaké hospodářské sblížení a spolupráce, uznává se však naproti tomu na všech stranách za nezbytnou. Spor je však o rozsah hospodářského území, které má takto býti vytvořeno. Jedni doporučují omezení prvků na nejnужnější míru, má-li se v dohledné době dosáhnouti něco určitého. V tom případě jednalo by se pouze o Československo, Rakousko a Maďarsko. Ale právě tyto státy, které se hospodářsky ideálně doplňují a mohly by utvořiti téměř soběstačnou jednotku, jsou plny vzájemných politických protikladů, což v poslední době zdůraznili zdvořilou formou rakouský místokancléř dr. Schober, méně zdvořilou bývalý maďarský ministerský předseda hrabě Bethlen. V této věci jde o rozhodnutí, mají-li se politické problémy odstaviti do druhé řady a dáti primát hospodářským momentům, či zda bez politického řešení je hospodářské vyloučeno. Československá politika chce tak daleko vyjíti vstříc, že netrvá na zřeknutí se politických ideálů u žádného z partnerů, chce však politické spory neutralisovat a soustředit se na hospodářství. Tomu odpovídá však pouze jeden směr v maďarské politice, směr, o němž není známo, jakou váhu má v zemi, jehož dobrá vůle je však jistě neúměrná vlivu na kruhy dnes skutečně vládnoucí. Starý hrabě Apponyi, bývalý ministr zahraničí Gratz a známý národohospodář Hantos jsou nejznámější jména reprezentantů tohoto proudu. Naproti tomu hraběte Bethlena, přesto, že je značně kompromitován a odstaven, nutno považovati stále za politickou veličinu prvního řádu. Jeho nedávná rozmluva s králem Carolem v Temešváru a nová cesta do Říma dodaly mu dokonce zase jisté prestyže mezinárodního vyjednavače. A hrabě Bethlen vyslovil se zcela kategoricky, že bez vyřízení maďarských stesků bylo by každé spojení s Československem manželstvím ohně s vodou. Oficiální kruhy, zejména ministerský předseda hrabě Karolyi sám, počínají si krajně rezervovaně a vyhýbají se zřejmě jakékoli iniciativě, svalující odpovědnost na druhou stranu. Zejména nastávající konečné jednání o obchodní smlouvu mezi námi a Maďarskem chce se tam považovat za zkoušku upřímnosti československé vůle k dohodě. Dr. Schober odmítá zas vytrvale středoevropské sblížení z toho důvodu, že by z něho bylo vyloučeno Německo, a vystupuje jako přívrženec these o nezbytnosti velkého hospodářského prostoru od moře Severního až k Adriatickému a Černému. Podle tohoto směru nemůže žádné užší spojení postačiti svému účelu. Československo samo také nemůže se z politických důvodů omeziti na pouhou kombinaci s Rakouskem a Maďarskem, nýbrž musí trvati na účasti celé Malé dohody, čímž vzniká zas hospodářská nerovnováha, převaha zemědělské výroby a dává se tudíž podnět k zatahování velkého konsumenta Německa do debaty.

Důvodem k obnově jednání mezi sovětským Ruskem a Francií na jedné straně a s okrajinovými státy na druhé straně je známá potřeba sovětů opatřiti si zahraniční kapitál pro udržení dosavadního tempa v budování pětiletky. Až do nedávna zásobovaly Rusko průmyslovým úvěrem Německo a Spojené státy severoamerické. Od bursovního krachu v Americe z roku 1929 poklesla silně chuť amerických podnikatelů k investicím v Rusku a zároveň vyschl pramen snadných úvěrů pro Německo, které byly pak postupovány do Ruska. Jedinou kapitálově silnou a dlouhodobých úvěrů schopnou zemí je dnes Francie, a tudíž i Rusko se počalo o ni ucházet. Na francouzské straně nebyla takováto snaha a priori odmítána, poněvadž to znamenalo samo o sobě jisté odpoutávání Ruska od Německa, a Rusko je rozhodně s to dáti určité kompensace za ochotu, prokázanou mu ve věci, na níž jemu záleží. Takovouto kompensaci hledala francouzská politika v zárukách, že Rusko za žádných okolností

nenapadne své sousedy na západě, především Polsko. V plném rozsahu znamenal by takový závazek právě znemožnění vojenského spolku mezi Německem a Ruskem. Polsko nemohlo však samo přivolit k vzájemnému závazku neútočení s Ruskem, nebylo-li do něho vzato zároveň Rumunsko, spojené s ním obrannou úmluvou. Závazek nenapadnouti Rumunsko předpokládá však uznání besarabského záboru, k němuž se Moskva až dosud neodhodlala. Rumunsko nechce zase jinak k paktu přistoupiti, než bude-li výslovně chráněna hranice na Dněstru. Tím se celé jednání octlo znovu na mrtvém bodě.

Japonsko-čínský konflikt o Mandžusko byl v první fási skončen úspěchem říše mikadovy, který se dal očekávat. Slabý a neorganisovaný odpor čínských sborů byl lehký zlomen i početně malými, ale výtečně vyzbrojenými, vedenými a oduševněnými japonskými silami. Pod záminkou vyčištění země od banditů, ohrožujících bezpečnost obyvatelstva, zejména japonských kolonistů, podařilo se generálu Honjovi donutit Číňany, aby vyklidili i poslední opěrný bod v zemi, Činčau na dráze z Mukdenu do Pekinu a ustoupili až za Velkou čínskou zeď. Tím se vytvořil tak zv. fait accompli a záleželo nyní na tom, jak jej bude Japonsko chtít mocensky a diplomaticky využít. Vůči Radě Společnosti národů zavázalo se sice, že nebude zemi anektovat, ba dokonce, že vyklidí zaujaté posice a stáhne se znovu do určeného pásu území podél jihomandžuské dráhy, ale neudalo žádné lhůty, nýbrž položilo řadu podmínek, těžko splnitelných. Via facti může tedy bez nesnází a bez odporu proniknout Mandžusko úplně svým vlivem jako dobytou provincií. Z obavy před tímto výsledkem dostalo se však vládě tokijské ihned přísné výstrahy Spojených států severoamerických. V notě státního tajemníka Stimsona upozorňuje se Japonsko, že Amerika nestrpí, aby se cokoli měnilo na poměrech svrchovanosti v Mandžusku, nebo aby byla porušována zásada »otevřených dveří« a jakákoli práva amerických občanů, která plynou z platných smluv. Očekává se, že dojde ke konferenci devíti mocí, zúčastněných na tak zv. tichomořském paktu z roku 1922, kterým byl zaručen status quo.

Návrat Gandhího do Indie byl znamením k novému vzplanutí národního radikalismu, soustředěného v tak zv. straně kongresu. Je ostatně známo, že Gandhí již dávno nemá hnutí plně v rukou, že je spíše vývěsním štítem nežli pákou. Mladší živly nabyly převahu a nedají se uspokojiti ničím menším nežli naprostou nezávislostí. V tom případě je ovšem jakékoli jednání bezpředmětné. Proto nový místokrál odmítl i žádost Gandhího o novou rozmluvu, jakmile kongres se usnesl na znovuzahájení kampaně nezávislosti a vyjednávání mělo býti pouze jakýmsi ultimatem. Anglo-indická vláda troufá si zlomit odpor kongresu, zejména tím, že zabaví prostředky a zastraší ty kapitalistické kruhy domorodé, které je podporují a ostatní Indii získá znovu jen tím, když ukáže moc. Prozatím zdá se, že kalkul vlády ukazuje se správný, poněvadž odboj nenabyl tentokrát po zatčení Gandhího ani zdaleka takové prudkosti jako loňského roku.

Dr. Rudolf Procházka.

LITERATURA.

PAUL HARTMANN: DIE POLITISCHE PARTEI IN DER TSCHECHOSLOVAKISCHEN REPUBLIK. EINE JURISTISCHE STUDIE. Nakladatelství Rudolf M. Rohrer, Brno, Praha, Lipsko, Vídeň 1931. 260 S.

Důležitý význam, který mají politické strany v státním životě dnešní doby, byl již dávno poznán a jejich funkce v státním mechanismu byly již několikrátě předmětem vědeckého badání.

Oproti tomu nebyla, pokud nám známo, věnována větší pozornost právníckým problémům souvisejícím s působností politických stran, což jest vysvětliti tím, že zákonodárce sám zanedbává existenci a mocný vliv politických stran, ponechávaje tyto útvary vůbec mimo právní řád. Ani v době, kdy bylo zavedeno poměrné zastoupení, se na tomto stavu ničeho nezměnilo, ačkoliv tento volební systém má v zápětí téměř nadvládu stran, takže se jejich vliv značně zvýšil a jejich politická moc se stala jedním z nejdůležitějších činitelů státního života.

Hartmannův spis, jenž před několika týdny vyšel jako druhý sešit sbírky »Rechts- und staatswissenschaftliche Abhandlungen« vydané právníkou fakultou německé university v Praze, má vyplniti